

PROJEKTBEKRIVNING

INLEDNING

Idén om ett "Litteraturberg" går tillbaka på tankar om en mötesplats för kultur- och litteraturintresserade i Bergslagen. Efter hand, och under diskussionens gång, har projektet kommit att vidgas, och inriktningen har blivit allt mer tydlig.

Även om Litteraturberget ska vara en fysisk plats ska det samtidigt vara mycket mer än så. Projektet ska rymma ett samarbetsnätverk utspritt över hela Bergslagsområdet. Där ska ingå museer – som Nils Parlings, Olle Svenssons och Dan Anderssons – kulturkaféer, samlingslokaler, föreningar, bildningsförbund och bibliotek, vidare Brunnsviks folkhögskola, Högskolan Dalarna, grund- och gymnasieskolor och naturligtvis aktörerna själva.

Litteraturberget som fysisk plats skulle med fördel kunna placeras centralt i Ludvika stad, men det finns också andra möjligheter, och det kanske mest intressanta alternativet är Grängesberg. I Grängesberg kommer Filmberget att hamna, liksom Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, kulturvårdsgymnasiet och antagligen även ett konstmuseum. Med så mycket – och kanske mer – samlat inom ett område dyker naturligtvis enorma utvecklingsmöjligheter upp. Här skulle man kunna satsa på ett verkligen tvärvetenskapligt centrum för kulturella studier, i samarbete med högskola, universitet, gymnasieskola, Brunnsviks folkhögskola och andra intressenter. Litteraturberget blir inte ett berg, utan många berg, med dels en nationell bas och dels en speciell inriktning på Bergslagen, på gruvnäringen, och dess historia. På sikt kunde Grängesberg bli en självständig universitetsfilial på det kulturvetenskapliga området.

Litteraturberget skulle således, tillsammans med andra kulturella satsningar, placeras i Grängesberg. Här växer en forskningsavdelning fram, härifrån utgår en informationsverksamhet med bland annat en webbsida för publicering och diskussioner på Internet, och härifrån planeras arbetet och utvecklingen. Här finns kansliet och arbetsplatsen och studierummen för studenter på olika nivåer. Inom Litteraturberget ryms även nätverket och den ambulerande verksamheten – med författaraftnar, studiecirkel och festivaler. Biblioteken, lokalerna, folketshusen, museerna är platsen – inte institutionerna. Där människorna finns där är kulturen.

FORSKNINGSAVDELNINGEN

Som Litteraturbergets hjärtpunkt ska "forskningsavdelningen" fungera, och här förstår vi med forskning en verksamhet som kan bedrivas i såväl förskola som på universitet. Oavsett bakgrund och förkunskaper ska man kunna ta del av och ingå i verksamheten.

Utgångspunkten är i första skedet de enskilda litterära verken och författarskapen. Allt väsentligt som skrivits av och om respektive författare ska finnas tillgängligt, sökbart och lätt åtkomligt. Vet man att de riktiga texterna finns samlade på en plats, så utgör detta ett gott skäl att resa dit, och om även recensionerna finns där så är det en guldgruva. Man samlar även allt annat som är skrivet om författaren i fråga. Det kan röra sig om böcker, avsnitt av böcker, vetenskapliga artiklar och tidningsartiklar med litterär vinkling. I möjligaste mån ska där också finnas kopior på originalmanuskripten. De tryckta böckerna i sig bör på olika sätt köpas in, som ett åtminstone musealt komplement till kopiorna, och där ska även finnas ett bestånd av referenslitteratur. I möjligaste mån kompletta bibliografier över de enskilda författarskapen ska upprättas och finnas tillgängliga på avdelningens dator.

Forskningsavdelningen är alltså en fysisk plats inom Litteraturberget och ska lätt kunna besökas. Över huvud taget gäller att göra platsen känd, att marknadsföra företeelsen som sådan. Kontakterna med skola och högskola – bland andra – ska vara täta.

INFORMATIONSVVERKSAMHETEN

Litteraturberget ska verka för någon form av utgivning – broschyrer, enklare häften, en mer ambitiös skriftserie, en webbsida. På webbsidan ligger som bakgrund ett konstverk av någon av Bergslagens konstnärer, och härifrån kan man länka sig vidare till en "Presentation" som introducerar projektets bakomliggande tankar. "Evenemang" listar allt som för tillfället är på gång, "Månadens text" ger publiceringsmöjligheter för aktiva skribenter, "Brevlåda" upprätthåller kontakten mellan författare och läsare, "Studiematerial" innehåller aktuella lärohjälpmedel, och "Kulturguide" ger förslag på kulturrutter och information om de olika kulturplatserna. Dessutom finns här en lista på författare med anknytning till Dalarna och Bergslagen, och där kan man länka sig fram till författarnas egna startsidor och välja mellan bland annat liv och verk. "Liv" innehåller en levnadsbeskrivning, "Verk" leder via en verkförteckning till presentationer, beskrivningar och bibliografiska uppgifter om de enskilda verken. Tanken är att den här satsningen skulle kunna inspirera till liknande i andra regioner, och till en så småningom total, men lokalt utförd, beskrivning av Sveriges litteratur.

Men förhoppningen är att det inte bara ska finnas en webbsida, utan också en skriftserie, som möjligen skulle kunna baseras på ett print-on-demand-förfarande. Serien skulle kunna inledas med texter av någon av Bergslagens författare. Nästa nummer kunde bli *Kulturguiden*, som ju också kommer att hamna på webbsidan. Ett annat angeläget arbete är att ta tag i tonsättningar, framför allt den helt oöverskådliga mängden tolkningar av Dan Anderssons dikter, och även här borde slutresultatet kunna bli en bok. Det finns inte längre någon notbok i tryck, och behovet är förstås stort av en antologi med de mest älskade verken, men också av ett slags totalinventering. Vad man för övrigt, i dagens läge, kan spekulera om är olika slag av antologier. En antologi exempelvis med bidrag från de flesta av bygdens författare för att ge en uppfattning om bredden, kvaliteten och värdet i det som skrivits. Och kanske skrifter, kortare eller längre – inklusive C- och D-uppsatser från akademien – om författarna, litteraturen och verken.

BILDNINGSPROJEKTET

Litteraturberget är i grunden ett bildningsprojekt i traditionell mening, och en litterär bildningsverksamhet ska vara ständigt på gång. En hel del av aktiviteterna skulle sannolikt kunna äga rum i samarbete med Brunnsviks folkhögskola. Återkommande kurser på bestämda tider varje år vore en möjlighet, med dels korta endagsträffar, dels längre träffar med övernattnings, kanske litteraturhelger. Intressanta frågor att ta upp på sådana kurser skulle exempelvis kunna vara: Hur ser den samtida Bergslagslitteraturen ut? – Hur påverkas dagens författargeneration av de tidigare? – Hur påverkas litteraturen av samhället, och samhället av litteraturen? En annan idé vore att samla icke etablerade musiker till en vissångarutbildning. Att sätta musik till lyrik innebär ju i viss mening att man kommenterar och tolkar dikter, och det hantverket kan vara givande att lära. Ett antal helträffar kunde avslutas med en offentlig konsert, varför inte under Dan Andersson-veckan. Skrivarkurser och skrivarläger skulle också kunna anordnas i samarbete med Brunnsviks folkhögskola, liksom årliga kurser med litteratur- och skrivarvinkling: Bergslagens författarskap – Arbetarlitteraturen i Sverige och annorstädes – De glömda författarna, en litteratursociologisk problematik – Bergslagen i litteraturen. Något eller några av de här uppslagen skulle kunna byggas ut till en högskolekurs inom ämnet litteraturvetenskap.

Sedan i fjol anordnas ett kombinerat litterärt seminarium och visprogram på Brunnsviks folkhögskola, och här finns möjligheter att komplettera med litterära program inom ramen för Litteraturberget och Dan Andersson-veckan. En träff på Brunnsvik med föreläsningar om Bergslagens författare, uppläsningar, seminarier och rundvandring. Besök på Mårtenstorp, i Gonäs, Gonäsheden och Gräsberg, avslutade med diskussionsprogram och samkväm. En finnmarksdag på Rikkenstorp. En finnmarksvandring eller finnmarkstur avslutad med seminarium och samtal. En dagsutflykt om arbetets och arbetets villkor, direkt knuten till Adolf och Dan Anderssons texter om

förtrycket och övergreppen. En lyrikträff med tyngdpunkten lagd på författarskap från Bergslagen och med följdfrågor som ”Idag, hur står det till idag, i medielarmets vackra nya värld?” Något år skulle man kunna satsa på ett verkligt ambitiöst symposium kring Dan Andersson, med de riktigt stora elefanterna inbjudna, kanske runt det svårfrånkomliga tvisteämnet: ”Varför tog aldrig akademikerna Dan Andersson till sina hjärtan?”

Men Dan Andersson-vecka är det bara en gång om året, Litteraturberget däremot håller öppet i alla väder, och bildningsverksamheten måste fortgå även i vardagen. Studiecirkeln och läsecirkeln är formen, och Litteraturberget ska erbjuda lokaler, framställa studiematerial, tillhandahålla expertis av olika slag och ge förslag på ämnesområden.

Litteraturberget ska även vara ett förmedlingsorgan mellan kulturens utövare och framför allt skolan. Till Litteraturberget vänder sig utövarna med sina projekt och program. Och till Litteraturberget vänder sig skolan för att söka och ta del av information.

DEN PUBLIKA VERKSAMHETEN

Det kommer att pågå en kontinuerlig museiverksamhet inom ramen för Litteraturberget. Dan Andersson museet har öppet året om, med ständig tillgång till guidning. I Strömsdal kan man titta in i Nils Parlings skrivarstuga sommartid, och i Sunnansjö finns en Olle Svensson-utställning mellan maj och september. Förutom allt detta kan man tänka sig tillfälliga utställningar på det fysiska Litteraturberget, i samband med studiecirkel och andra evenemang.

En gång i månaden anordnar Litteraturberget författarafton. Etablerade författare får komma och tala fritt över något ämne eller läsa egna texter. Men även de som inte befinner sig mitt i strålkastarljuset har naturligtvis mycket att bidra med. Såväl de vana skribenterna i skymundan som debutanterna. Under en av aftnarna kunde man gå igenom och diskutera höstutgivningen. Under en annan informerar man om vad som försiggår inom litteraturvetenskapen för tillfället, och varför inte någon gång konfrontera naturvetaren med humanisten? Viktigt för dessa sammankomster är att det kommer igång en kommunikation, och att så många ålderskategorier som möjligt är representerade. Föreläsningen i all ära, men samtalet behövs också.

Litteraturberget får inte förflackas i amatörism, men det får heller inte bli alltför elitistiskt. Även den som inte godkänts av kulturens ämbetsmän måste få komma till tals. Framför allt måste det skapas en stimulerande växtmiljö för den skrivande ungdomen. Att vika en författarafton för de lokala, icke publicerade förmågorna är en möjlighet. Ingenting som kan stimulera det skönlitterära skrivandet får lämnas ogjort.

Ett sätt att sprida intresset för kultur och litteratur vore att inrätta ett litet antal kulturkaféer. Mot ett åtagande att utöva viss verksamhet skulle man kunna få bidrag som åtminstone tryggar överlevnaden. Även museer – som Ekomuseum Bergslagen och Länsmuseum – kulturföreningar och Folkets hus borde dras in på den litterära skådebanan, inte minst när Dan Andersson-veckan pågår. Varför inte verka för att de alla har öppet några kvällar under veckan, med samkväm, uppläsningar, historieberättande och förplägnad – ett slags kulturella pubaftnar? Litteraturbergets stora, årliga evenemang kunde vara en litterär festival, någon gång under våren – eller hösten. Ett veckoslut med författare och föredragshållare utifrån, med utövare från Bergslagen, med konstnärer och skribenter, med trubadurer och konsumerare, ett skapande kaos, med utbyte och konfrontation, med möten och avståndstaganden.

FRAMTIDSDRÖMMEN

En mycket livlig aktivitet kommer att pågå året om inom ramen för Litteraturberget. Forskningsavdelningen får besök av skolelever som gör arbeten kring litterära ämnen, av studenter som skriver uppsatser och av enstaka doktorander. Webbans informationsbank kommer att vara välbesökt, och den kommer aldrig att bli klar, den

kommer ständigt att växa, korrigeras och omformas. Med *Kulturguiden* i handen söker sig turister fram genom de mörka finnskogarna, och varje år kommer någon ny skrift ut i tryck. Studiecirklar är på gång centralt och ute i byarna. Författare kommer på besök nästan varje månad, kurser pågår av och till, plötsligt är det skrivarläger någonstans, plötsligt seminarier, plötsligt ett symposium. Under Dan Andersson-veckan blandas visperspektivet med det litterära, och årligen går en litterär festival av stapeln.

Möjligheten finns också att vända blickarna utåt och inspirera till liknande projekt i Europas andra bergslagar. Ett samarbete över gränserna, ett nätverk och ett utbyte av erfarenheter. På så sätt blir Litteraturberget knutpunkten i en europeisk inriktning på gruvbygdernas kulturyttringar.

En huvudpunkt är att motverka glömskan inom litteraturen, och motverka glömskan som ett predikament i nutidens livsmiljö över huvud taget. När allt som betyder något är framtid, flexibilitet, visioner och nytänkande då blir även nuet omedelbart gammalt och avfört från dagordningen. Glömskan lägger sig som en tät dimma över det höstlandskap som vi lämnar bakom oss, men långt inne i dimman finns spåren. Där finns livet som levdes och tankarna som tänktes, och den världen är inte förlorad, den kan fås att träda fram – som i ett framkallningsbad – genomlyst av konstnärernas syner. Den svartvita bilden får färg – djupet öppnar sig, och innebörden.

© Tommy Danielsson